

PIRMĀ NODAĻA

1

Bija tas brīdis, kas atdala dienu no nakts, – kamēr Rūdolfo pa gatvi tuvojās Tomariņiem, saule viņa acu priekšā lēnām slīga aiz apvāršņa, līdz beidzot nogrima pavisam. Nu staroja vienīgi pamale, un savu nespodro lākturi steigšus iededza pirmā zvaigzne. Pret sārtajām, vēl gaišajām debesīm ēkas izpeldēja cēlas un smagas kā piekrautas liel-laivas, un, tikai pienācis gluži klāt, viņš pārsteigts ieraudzīja, cik viss šeit īstenībā vecs. Pat rieta saudzīgās gaismas zeltījums neko lielu nespēja nedz saglābt, nedz izskaistināt. Jumti bija raibi, pielaboti ar gandrīz baltām un tumšdzeltenām skaidām un vairāk vai mazāk ielīkuši kā izkāmējušu suņu sāni. Māja ar nelielajiem lodziņiem tuvredzīgi un īgni glūnēja cauri pāraugušiem ceriņiem un jasmīniem, kas sniedzās līdz paspārnei un vietumis vēl augstāk. Ziedu laikā Tomariņi droši vien grima mēļi baltā krāsas un smaržas mākonī, bet tagad zari atgādināja sastrādātus, ap pelēkajām guļbaļķu sienām sakrampētus pirkstus. Arī ābeles rēgojās skrajas, ķērpjiem apaugušas, rudens vēju aplauzītas, tām bija savs pussimts gadu, un daudzie āboli šajos sirmajos, kroplajos zaros, gaiši kā mazi spīdekļi, paplukušajā valstībā šķita pārāk glezni, lai būtu īsti.

Ezermalas mājas bija par tālu no centra, lai kolhozs šeit vēl ko nebūt remontētu vai celtu no jauna, bet, acīm redzot, arī nekādu

vienlaidu tīrumus netraucēja un nevienam nemaisījās pa kājām. Kamēr te dzīvoja cilvēki, vecās ēkas vēl turējās, atstātas tās drīz vien sabruktu, pāraugtu ar smilgām un zāli. Visilgāk – kā visur un kā aizvien – paliktu ceriņi.

Tikai tālas skaņas skaidrāk vai aplāpētāk atlidoja līdz šejieni. Ezera pretējā krastā ūjināja cilvēks, sailgojušās pēc kūts, taurēja govīs. Gobās ierējās un atkal apklusā Leda, bet šeit pat suns neizskrēja Rūdfam pretim. Viņš apstājās, cenzdamies saklausīt balsis vai kādu citu dzīvības zīmi, taču tuvumā nesadzirdēja itin neko. Kūts stāvēja vaļā līdz galam, bet mēslu kaudzē nekašājās ne gailis, ne vistas. Kāds bija sācis labot akas grieztuvi un atkal it kā lielā steigā visu atstājis: noceltu vāku, izraktu, satrunējušu balstu, pret grodiem pieslietu lāpstu. Tomariņi likās pamesti. Mājas durvis bija tikai pievērtas. Rūdfols pieklaudzina, nezin kāpēc nodomādams, ka iekšā neviens neatsauksies, un neizbrīnījās, ka tā arī notika. Izgājis cauri vējtverim un pustumšai telpai ar vadžiem, groziem un spaiņiem, viņš nokļuva virtuvē. Plīti kurējās uguntiņa – klusa un nedzīva kā elektriskajos kamīnos. Vienu brīdi Rūdfam šķita, ka aiz sienas staigā.

Viņš uzsauca:

«Vai te kāds ir?»

Istabā atskanēja vispirms aizsmakusi sēkšana, kam sekoja smagi, dobji sitieni.

Bum... bum...

Uz maizes drupatām apbiruša galda gulēja aizsākts klaips un tutenis, virs plīts uz auklas karājās divi pāri bērnu zeķīšu – baltas un zilas, zemē mētājās lāčuks. Gluži mehāniski Rūdfols pieliecās un pacēla to. Lācītis bija invalīds, vienkājis.

...bum ...bum.

Pulkstenis aizelsās, aprīma, un māja atkal ieslīga pilnīgajā, kā apburtajā klusumā. Tomariņi atgādināja Brīvdabas muzeja lauku sētu – viss nolikts un pakārts tā, lai radītu īstenības ilūziju, iedegta pat šī mā-

slīgā uguntiņā, un neviena cilvēka, tikai lietas, mantas, priekšmeti, kas tiem kādreiz piederējuši.

Rūdolfš nolika lācīti uz sola un atgriezās pagalmā, lai kāds nepārsteigtu viņu šeit stāvam. Nejauši ienācis mājinieks varētu iztrūkties, atradis priekšā svešinieku, un, iespējams, pat nodomāt sazin ko. Rūdolfš pagrozījās sētsvidū, nezinādams, uz kuru pusi doties, piegāja pie akas, palūkojās pāri grodu malai – viņu pārsteidza lielais dziļums: tālu, tālu apakšā kā monēta vizēja neliels pelēks aplītis, pretim kāpa valga dvesma. Šādas ļoti dziļas akas cilvēka balsij sviež pretim melnu atbalsi, ūdens tajās ir kristāldzids un stindzinoši auksts, ar metālisku piegāršu, ja to dzer no stopa vai visa spaiņa, bet, iesmelts māla traukā, šķiet drusku saldens – kā tikko tecinātas bērzu sulas. Vajadzēja tikai atcerēties, iztēloties, un Rūdfolfam uzreiz sāka slāpt. Bet spainī nebija ne piliena, grieztuves rullis gulēja zālē ķēdes pitona žņaugos, un ūdens pelēki balsnija tikai ļoti dziļi lejā.

Kā zvirbuļi kaut kur iečivinājās bērneļi. Kur tas bija? Zalkša pusē? Smieklī atkārtojās. Jā, aiz dārza, droši vien krastmalā. Viņš devās turp, cenzdamies neuzmīt uz ābolu baltajiem un sārtajiem vaigiem, kas spīdēja zālē. Nē, tik vientuļi šeit nemaz nebija. Kad Rūdfolfš izkļuva no koku aizsega, viņa priekšā plašā puslokā atklājās ezers. No līča plāvas augšup pa taku pavecāka sieva ķēdē veda govī, un pāris aitu ar jēriem tecēja līdzī tāpat brīvā. Pret blāvo, kā aizsalušo ezera klaju kustēja vēl trīs figūriņas: zēns, meitene un suņuks, kas reizēm ievaukšķējās spalgā kucēna falsetā. Šīm aizrautīgajām rejām nebija nekāda sakara ar Rūdfolfa ierašanos Tomariņos, jo atnācēju tā arī neviens nepamanīja. Bērni skraidīja gar krastu, kā zaļas, slapjas pinkas nopakaļ vilkdami ūdenszāles un nesaskanīgi saukdami:

«Karabasa Barabasa bārda... Karabasa Barabasa bā-ā-ā...»

Kaut kas nopakšķēja Rūdfolfam gandrīz līdzās, viņš atskatījās – ābols, bija nokritis tikai ābols. Dārzs smaržoja pēc nobriedušiem augļiem. Viņam vēl aizvien slāpa, taču viņš neiedrošinājās pieliekties un pacelt, padzerties pie akas bija kaut kas pavisam cits.

«Karabasa Barabasa bārda, Karabasa...»

«Bārdā» ieklupa suņuks, piekampa pilnu muti un laidās bēgt, bērni skrēja pakaļ, pašķīda baltas šlakatas.

Cik tas bija tālu un dziļi apakšā, it kā viņš vēl aizvien lūkotos akā...

Pēkšņi klusumā ielauzās zāga smilkstēšana. Rūdolfo aplaida apkārt skatienu. Skaņas nāca, cik bija noprotams, no šķūņa. Viņš piegāja pie atvērtajām durvīm un ielūkojās iekšā: vienā malā stāvēja sakrauta malka, šādi tādi lietas koki un darbarīki, otrā pusē, redzams, pa ziemu bija glabājies siens, zeme piebirusi ar sausas zāles gružiem. Rūdolfo nezina kāpēc bija pārliecināts, ka zāgētājs būs vīrietis, ar kuru arī vislabāk kārtojama tāda darišana, kādā viņš ieradies Tomariņos, taču ieraudzīja, ka tā ir sieviete. Uzlikusi uz krāģa pabiezu dēli, viņa to vilēja pušu ar nelielu un – kā šķita – arī diezgan neasu zāģi. Viņa izskatījās pelēka: izbalojusi blūze, padilušas tūristu bikses ar kniedēm, noputējušas basas kājas, tikai pagarie, pakausī ar melnu gumiju sasietie mati mirdzēja krāšņi un sarkanīgi, nesaderēdamies ar visu pārējo.

Zāģēdama sieviete diez vai varēja saklausīt Rūdolfo soļus, drīzāk gan pamanīja viņa ēnu un strauji pagrieza galvu, sejā paplaiksniņās kaut kāda dīvaina, grūti izskaidrojama izteiksme – izbīlis vai, gluži otrādi, spējš prieks, ko tūlīt pat nomainīja manāms apmulsums.

«Tas esat jūs?!» viņa teica, atbildot uz Rūdolfo novēloto labvakaru, taču arī šis pa pusei izsauciens, pa pusei jautājums nekādu skaidrību neienes. Iespējams, ka pirmajā acumirkli viņa Rūdolfo noturēja par kādu citu, bet tikpat labi tie varēja būt tikai nejauši vārdi, pirmie, kas iekrituši prātā, jo abi nebija pazīstami. Pieslējusī zāģi, sieviete pagriezās pret Rūdolfo. Pāri biksēm viņai sazin kāpēc vēl bija apsieta skotele, zem plānā, pie ādas vietumis pielipušā blūzes auduma iezīmējās kalsni pleci, bet gaišās, ļoti platās acis šaurajai, pavisam neiedegušajai sejai piešķīra gandrīz vai askētisku izteiksmi.

«Uz *tbc* predisponēts tips,» Rūdolfo neviļus novērtēja.

«Lūdzu?» viņa vaicājoši sacīja.

«Tas, ka es jūs pārbiedēju, atklāti sakot, ir visai slikts iesākums manai misijai.» Kamēr Rūdolfš runāja, sieviete nenovērsdamās lūkojās viņā un pasmaidīja par beidzamo vārdu – paspīdēja prāvi, bet gludi un balti priekšzobi. «Mani sūtīja Eidis. Gobas laiva pilnīgi pagalam, un viņš teica, ka...»

«Uz cik ilgu laiku tad jums vajadzētu?»

«Man gandrīz bail teikt.»

Sieviete iesmējās, smieklī gluži apbrīnojami pārvērta viņas seju, tā kļuva jauna un dzīva.

«Pats nezinu, cik ilgi šeit palikšu, varbūt divas nedēļas, varbūt visu mēnesi.»

Izteicis to, Rūdolfš izbijās – neviens nepazīstamam cilvēkam itin neko neaizdos uz veselu mēnesi! – un steigšus diplomātiski piemētināja, ka laivu ar pateicību ņemtu pretim arī retumis, ja vien viņam to vispār uzticētu. Tas bija gājiens ar zirdziņu, un sievietes lūpu kaktiņi viegli notrīsēja.

Aizturēti smieklī? Smaids? Ironija? Saproti nu!

«Nezinu gan,» viņa pašaubījās. «Citreiz vīramāte brauc pāri uz veikalu, citreiz atkal savajaņas Vijai...»

Kad sieviete sacīja «Vijai», Rūdolfam uznāca puiciska vēlēšanās uzprasīt, kā sauc viņu pašu. Bet nē! Labāk ne. Lūdzēja stāvokli familiaritāte nebija vēlama, tā varēja sabojāt visu. Turklāt sievietes sejā jautās kaut kas atturīgs – lepns vai vēss? Viņam pieklājīgi atteiks un ļoti laipni izvadīs no Tomariņiem.

Brīdi apsvērusi, viņa piebilda:

«Līdz rītvakaram gan es varētu solīt puslīdz droši. Tas, bez šaubām, ir ļoti maz, bet pirmdienas rītā man noteikti jābūt Upesgalā.»

«Atairēšu laivu precīzi, cikos pavēlēsiet.»

Viņa atkal pasmaidīja.

«Diez cik precīzi tas nemaz nav vajadzīgs. Varat vest arī pavisam vēlu. Nāciet, iedošu atslēgu un parādišu, kur stāv airi.»

Sieviete noraisīja neveiklo skoteli, uzmeta uz krāģa un, uzreiz kļuvusi slaida un viegla, veda Rūdolfu uz pagalmu. Cik viņai gadu? Tā ap trīsdesmit. Pēc auguma – zem, pēc sejas – virs trīsdesmit.

Abpus celiņa auga leknas, milzīgas dālijas, daža Rūdfam līdz plecam, daža – vēl garāka.

«Kādas brīnumainas puķes!» Rūdfols pabrīnījās.

«Ko, lūdzu?» viņa pārjautāja atskatīdamās, un Rūdfolu no jauna pārsteidza gaišpelēko acu rāmais vēriņš. «Ak, puķes! Mēs pa druskai niekojamies ar tām. Un zeme te ir laba, māls, tikai tādā sausā laikā kā tagad stipri izdeg.»

No ezermalas uzskrēja abi bērni un kucēns, kas Rūdfolu pamanīja pirmais un, pīdamies pelašķos, pielumpācēja klāt. Ar krietnu novēlošanos beidzot tika paziņots par svešinieka ierašanos Tomariņos. Turpretim bērni, baskājaini un nošķiedušies slapji, ieraudzījuši Rūdfolu, sastomījās un tuvāk nenāca.

«Zaiņi, atnes laivas atslēgu!»

Meitene aizskrēja, gaišajām bizītēm noplīvojot. Bet zēns, galvas tiesu īsāks, melnīgnējs un cirtains kā čigānēns, pa gabaliņu pētīja Rūdfolu ar tādām pašām brūnām un gandrīz apaļām acīm kā lācītim vienkājītim.

«Kā tevi sauc?» Rūdfols uzrunāja zēnu, taču tas neatbildēja, tikai raudzījās viņā ziņkāri, vēriņi un pat mazliet šķelmīgi.

«Nāc, Māri!» sieviete paaicināja. Puišelis gausi tuvojās viņai un pieķērās pie rokas.

«Mamma!»

«Ko?»

«Vai tas ir paps?»

Sieviete papurināja galvu, sejā nevarēja izlasīt neko, tikai viņa ātri novērsa skatienu, un ķermenis saspringa instinktīvi, kā bailēs no sitiena. Arī pēc mātes nepārprotami noliedzošā žesta zēna interese par Rūdfolu nemazinājās. Māris aplūkoja viņu no galvas līdz kājām: matus, brilles, rāvējslēdzi, rokaspulkstēni, sandales – ar nopietnu un

koncentrētu uzmanību, kā aplūko zooloģiskā dārza iemītņiekus, un Rūdolfš neviļus iesmējās. Arī Māra sejā atplauka iesākumā nedrošs, pēc tam platāks smaids, samulsinādams zēnu pašu. Māris piepeši apkaunējās, noslēpās aiz mātes un tikai brīdi pa brīdim paglūnēja uz Rūdolfu ar vienu spīdīgu aci.

Atgriezās Zaiga, nesdama slēdzeni, kas ar aukliņu bija piesieta pie koka birkas. Rūdolfš ievēroja, cik abas pārsteidzoši līdzīgas – tie paši vaibsti, tās pašas acis, tikai meitenei mati vēl bija pavisam gaiši, taču ar laiku tie droši vien satumsīs tāpat kā mātei un arī iegūs kastaņkrāsas spīdumu.

«Iesim, lūdzu, lejā,» sieviete pasausi sacīja, un viņi devās uz ezeru. Šunelis ātri zaudēja interesi par Rūdolfu, toties viņš visu laiku sajuta zēna skatienu, kas lipa klāt kā dadzis. Krēsloja. Krastmala ar melnajiem kokiem, laivu un steķi atgādināja lakas zīmējumu uz sārta stikla.

«Te ir tik apbrīnojami mierīgi, ka pat grūti aptvert,» Rūdolfš ierunājās, kad klusums pārlietu ieilga.

Viņa nesacīja nedz «jā», nedz «nē», tikai viegli pasmaidīja.

«Ne motorlaivu, ne tranzistoru, ne...»

Tanī brīdī no ezera atplūda neskaidra mūzika.

«Te vilku piemin, te vilks klāt!» viņš uzjautrināts iesaucās. «Liekas, otrā krastā.»

Viņa piekrītoši palocīja galvu.

Iesaistīt sievieti sarunā Rūdolfam vairs neizdevās – ja smaidu un galvas pamājienu neuzskatīja par atbildēm. Atkal iestājās klusums, ko aizpildīja un nespēja aizpildīt mūzika viņpus ezera un zāles švīkstēšana zem kājām.

«Airi ir alkšņu krūmā.»

Tas noskanēja ļoti lietišķi, turklāt nevajadzīgi – bērni airus jau bija sadabājuši un stiepa katrs savu, vispirms pa zāli, pēc tam pa smiltīm, pārmeta pāri laivas malai uz tilaudām. Vakara dzidrajā gaisā šis divkārsais troksnis aizrībēja pāri ūdeņu plašumam kā medību bises duplets, no meldriem iztraucēdams dažas meža pīles, kuras jau bija

nometušās uz naktsguļu. Mercenes pacēlās spārnos un lidoja projām virs paša ezera, spoguļodamās tajā.

«Pīlītes! Pī-ī-īlītes!» Māris nokliedza tām pakaļ.

Kucēns uztraukts paskraidīja gar krastu te uz vienu, te uz otru pusi, pat iebrida ūdenī līdz vēderam.

«Pī-ī-īlītes...»

Putni nozuda aiz pussalas Gobu pusē, Māris apklusā, suns atgriezās, un ezers pēc šī īslaicīgā traucējuma no jauna iegrimā snaudienā.

Sieviete atslēdza un atraisīja zilu plakandibeni, pasniedza atslēgu Rūdolfam, bet projām vēl negāja.

«Tūlīt sekos brīdinājumi, aizliegumi un atgādinājumi neko nenozaudēt, nenoslīcināt, nesalauzt, neaizmirst un tā tālāk...» viņš nosprieda, būdams gatavs to visu arī saņemt kā nenovēršamu piedevu pie aizdotās laivas, un ar mazu ironiju raudzījās sievietē. Bet, kad tā nesacīja neko, Rūdolfš, drusku nogaidījis, iekāpa un atstūmās no krasta.

«Nu tad līdz ritvakaram!» viņš uzsauca, sēzdamies airos.

«Uz redzēšanos, dakter!»

Rūdolfš nodomāja, ka bijis drusku naivs, iztēlodamies, ka tuvākajās kaimiņmājās viņu vēl nepazīst. Uz laukiem tas iet ātri, jaunas sejas drīz ievēro, un informāciju ar lielāku vai mazāku fantāzijas piedevu var smelties no Marijas. Interesanti, kas par Rūdolfu zināms Tomariņos? Viņš zobgalīgi pavīpsnāja savā nodabā, kamēr laiva ar klusu šalkoņu attālinājās no steķiem. Svešu delnu nogludinātie, kā nopulētie airi ērti iekļāvās saujās un ar aplāpētiem šlakstieniem šķēla ūdeni, uz krasta pusi plūda viegla ņirboņa, sagrambodama ezera spoguļi. Sieviete vēl joprojām kavējās turpat, viņas slaido augumu apspīdēja vakara skumīgā un nespodrā gaisma. Rūdolfš pamāja ar roku, taču viņa neatbildēja, un nekas arī neliecināja, ka viņa vispār būtu ko pamanījusi. Rūdolfš irās lēniem, bet vienmērīgiem, ļoti gariem vēzieniem, no kuriem saspringa un pat iesmeldzās muguras un vēdera muskulatūra, un laiva skrēja urdzēdama. Pilnīgajā bezvējā

no Gobām atplūda pirts dūmu dvesma, gaiss oda pēc sestdienas vakara.

Rūdolfs neievēroja, kad un uz kuriem sievieti aizgāja, krastmala gluži vienkārši pēkšņi bija tukša, stāvētāja izgaisusi kā parādība. Ne ūdenī, ne kalna nogāzē, ne dārzā starp ābeļu stumbriem, nekur nepavīdēja kustīgs stāvs, un tikai augšā dzīvojamā ēka lūkojās pāri ezeram ar dzeltenām dzīvām kaķenes acīm. Mijkrēslis noslēpa Tomariņos to, ko gadu gaitā bija izgrauzis laika zobs. Attālumam paliecinoties, ar vecajām mājām atkal it kā notika burvestība – jumti atguva cēlo smagnējību un koku zaļumā peldēja atpakaļ uz kādreizējo seno godību.

«Ko un kādā sakarībā man Marija stāstīja par Tomariņiem?»

Viņš nespēja atcerēties.

Pussala ar necilajiem kārkliem, alkšņiem un vienīgo priedi aizsedza Rūdolfā skatienam visu.